



VERENIGING
Vrienden
van
Sonsbeek



De Vereniging Vrienden van Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem wil een klankbord zijn voor de bezoekers van de monumentale parken en voor de eigenaar van de parken, de Gemeente Arnhem. Het doel van de Vereniging is mee te werken aan de instandhouding en verfraaiing van de parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem. De Vereniging Vrienden van Sonsbeek ondersteunt het Bezoekerscentrum Sonsbeek financieel met een vaste bijdrage per lid.

De contributie per lid bedraagt per jaar:

voor particulieren € 13,50, voor verenigingen € 35,- voor bedrijven € 50,-; Bankrekeningnummer: 40 63 33 505 t.n.v. Vrienden van Sonsbeek. De Vereniging is door de fiscus erkend als "Algemeen Nut Beogende Instelling".

Bestuur Vereniging Vrienden van Sonsbeek:

Edzard Gelderman (voorzitter) tel. 443 14 57, Luuk Broer (secretaris) tel. 442 49 56, Theo Bussink (penningmeester) tel.443 14 02, Loes Prakke (ledenadm/promotie) tel. 443 34 95, Tjada van den Eelaart-de Sitter (schouw/website) tel. 445 50 98, Koos de Vos (educatie/Groenforum) tel. 363 49 71, Gerard Nijhuis (parkgidsen) tel. 339 08 00. Adviseurs: Joop Morsink (historie), Jeroen Glissenaar (Stadsbeheer), Jeroen Voskuilen (Bezoekerscentrum).

Ledenadministratie:

Vereniging Vrienden van Sonsbeek per adres Bezoekerscentrum Sonsbeek, Zypendaalseweg 24a, 6814 CL Arnhem, Telefoon: 445 06 60, Email: info@parksonsbeek.nl
Website: www.parksonsbeek.nl



De Stichting Bezoekerscentrum Sonsbeek wil bezoekers bewust maken van de mooie groene kanten van Arnhem. Dit gebeurt door het organiseren van tentoonstellingen, excursies en evenementen. Het bezoekerscentrum levert informatie over de parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem en het is een goed startpunt bij een bezoek aan de parken. Website: www.bezoekerscentrumsonsbeek.nl

Bestuur Stichting Bezoekerscentrum Sonsbeek:

Leo van der Meer (voorzitter), vacature (secretaris), Leon Tjakkes (penningmeester), Marijke de Bruïne, Aaltje Koopman, Willem Hoeffnagel, Anne Marie van Lanen.

Het eetbare park

Sinds ik vijftien jaar geleden in Arnhem ben komen wonen, ben ik een groot liefhebber en frequente bezoeker van de parken. Vorig najaar heb ik ze ook op een smakelijke manier leren kennen. In het restaurant bij het Watermuseum heb ik toen genoten van een herfstige maaltijd met verse paddenstoelen uit het park. Aangestoken door het paddenstoelenvirus ben ik toen ook zelf gaan zoeken, met als resultaat een mooie oogst aan eikhaas, eekhoortjesbrood en vliegenzwam. Ze zijn allemaal in de pan beland. Dit voorjaar organiseerde het bezoekerscentrum de themawandeling Eetbaar Sonsbeek. Zuring, waterkers, zevenblad en ereprijs; waarom nog naar de supermarkt als al dit lekkers gewoon in het park groeit? Komend najaar wordt het eetbare paddenstoelenbos in Park Sonsbeek geopend. Shii-takes en oesterzwammen kunnen dan vers worden geoogst op een veilige manier. Want in het eetbare paddenstoelenbos groeien natuurlijk geen giftige of psychedelische exemplaren. Maar dat maakt het ook wel een stuk minder spannend. Want hoe leuk is het om aan de hand van het paddenstoelenboek te bepalen of de aangetroffen soort een eetbaar exemplaar is. Om je vervolgens tijdens de maaltijd af te vragen of het toch niet die giftige was. Of die psychedelische... smakelijk eten!

Edwin Verdurmen

HET VLOT

Het water draagt van lucht en licht
Het spiegelbeeld, een lichtgewicht
Dat wijd en zijd zich heeft verbreed
Als golfsgewijze luchtigheid

Het water schraagt wat blijft en drijft
Het schrijverke dat schoonschrift schrijft
De zwaan die voortschrijdt als versteend
De siergans en de slobbereend

Het water vraagt of vordert niet
Verschuilt zich in een zwijgend lied
Beklaagt in stilte maar zijn lot
Dat er muziek was op het vlot

Muziek die vlood en ongehoord
In wanklank weerloos werd gesmoord

Cees van der Pluijm

Het ontwerp van park Sonsbeek

De beroemde 19e eeuwse architect en tuinarchitect J.D. Zocher jr. ontwierp park Sonsbeek. Zegt men. Maar niemand noemt de bron waaruit dat blijkt. De Grote Vijver en de Grote Waterval schrijft men concreet aan J.D. Zocher jr. toe. Zijn daar steekhoudende argumenten voor? Of is het Zocher-verhaal een fabeltje? Wie bracht dat dan in omloop en waarom? De landschappelijke kwaliteiten van Sonsbeek zijn zo groot dat het de moeite waard is door grondig onderzoek van literatuur en bronnen, heldere antwoorden op deze vragen te krijgen.

Uitzicht uit de bovenramen van het huis Sonsbeek kort voor de creatie van de Grote Weide. Links in de verte stroomt de Rijn, daarachter de heuvels van het huidige Reichswald. Het huis onder de meest rechtse molen is de Witte Watermolen. (collectie Gelders Archief).

Er is veel over het ontwerp van Sonsbeek geschreven. Gerrit Kuijk schreef als eerste dat J.D. Zocher Jr. in 1822 of 1823 de aanleg verbeterd zou hebben. Carla Oldenburger-Ebbers is wat voorzichtiger en zij spreekt van een *overlevering* dat J.D. Zocher jr. op Sonsbeek werkte, maar zij noemt vervolgens toch concrete onderdelen die hij *waarschijnlijk* heeft ontworpen: de waterval met grot bij de grote vijver en de hertenkamp, de moestuin en de belvédère. Bij Frans Maas wordt deze waarschijnlijkheid tot een zekerheid: J.D. Zocher jr. ontwierp volgens hem kort na 1820 naar een Engels voorbeeld de Grote Vijver, de Grote Waterval, de hertenkamp en de belvédère. Niemand noemt een bron.

Paul Beek echter denkt dat de architectuur van het park in ruim twee eeuwen steeds veranderd en aangepast is door de eigenaren, waarbij allerlei zaken zijn behouden maar ook, naar de smaak van de tijd, verwijderd zijn.

Veranderingen in Sonsbeek 1820-1830

Van Heeckeren realiseerde binnen tien jaar na zijn aankoop een grote bouwstroom. Omdat Zocher vaardig was op twee vakgebieden, bouwkunde en parkaanleg, kon hij gebouwen en park als één samenhangend geheel ontwerpen. Als Zocher toen een belangrijke inbreng had in de veranderingen in het park, zou Van Heeckeren hem toch ook bij het ontwerp van de nieuwe gebouwen en de plaatsing ervan in het groen betrokken hebben als hij er toch al rondliep? Van Heeckeren maakte zijn landhuis groter door het middengedeelte met een verdieping te verhogen. Deze verbouwing werd in 1824 uitgevoerd door de Arnhemse architect-aannemer Jacob Coers. Aan de Apeldoornseweg verrezen de twee portierswoningen, en de belvédère werd gebouwd. Opvallend genoeg worden deze gebouwen door geen enkele auteur in verband gebracht met Zocher. De portierswoningen worden toegeschreven aan Antony Aytink van Falkenstein. De belvédère en de portierswoningen lijken weinig op ontwerpen van J.D. Zocher jr. die bakstenen metselwerk liefst bedekte met stucwerk. Als bouwkundige is Zocher onzichtbaar in Sonsbeek.

Vanaf de portierswoning legde Van Heeckeren twee klinkerwegen aan naar de stad, de huidige Apeldoornseweg naar de Velperpoort en de Sonsbeekweg naar de Amsterdamseweg. Bij zijn verzoek om toestemming aan de gemeente legde de baron geen tekening over van de nieuwe situatie, hij had in het veld eenvoudig bakens laten zetten die het verloop aangaven.



Het terrein van de Grote Weide was aanvankelijk een rommelig en heuvelachtig gebied met akkertjes, groepjes struiken en bomen. De baron liet een aannemer met heel precieze instructies dit gebied vlak maken en in een gelijkmatige helling oplopen van de beek tot aan het gazon voor het huis en dwars daarop van de nieuwe weg tot voorbij de Begijnenmolen. Ook moest de Karpervijver vergroot worden. We zien hier Van Heeckeren zelf optreden, bedenken, beslissen en aanwijzingen dicteren. Zijn tuinbaas leidde de werkzaamheden in het veld. Een landschapsarchitect is bij al deze acties onzichtbaar.

Waterpartijen langs de St.-Jansbeek

Een militaire kaart uit 1810 toont de Grote Vijver in zijn huidige vorm en omvang. Met deze bron valt volledig de bodem weg onder de bewering van Frans Maas dat Zocher jr. pas meer dan tien jaar later deze vijver ontwierp naar een Engels voorbeeld. De Grote Waterval is voor velen één van de hoogtepunten in de aanleg van het park. Maar daar wordt ook anders over gedacht. De landschapsarchitecten Springer en Poortman vonden het - in 1900 - op een 'vergeten steenhoop' lijken. De Wageningse hoogleraar Vroom, die de gemeente in 1979 over de parken adviseerde, maakt duidelijk wat zij met deze nogal krasse taal bedoelden en wijst op het raffinement in

opbouw en beplanting van de cascade in La Bagatelle in Parijs. De bekoring van de Grote Waterval is voor Vroom juist "het bijna ontroerende amateurisme dat eruit spreekt". De Kleine Waterval is al te zien op een tekening uit 1814. Het is duidelijk dat J.D. Zocher jr. voor deze waterpartijen géén ontwerpen heeft geleverd.

De beplanting van het park

Alle eigenaren van Sonsbeek en de Hartgersberg - Pronck, Nederburgh, Diemer, Ruijsch, De Smeth en Van Heeckeren - waren ijverige bomenpoters. Springer en Poortman wijzen op de bijna totale afwezigheid van wintergroen, sparren, dennen en andere coniferen en groenblijvende bladheesters. Zo'n fout zou Zocher nooit maken. Het is daarom niet waarschijnlijk dat hij énië invloed op de beplanting gehad heeft.

Een simpele tekening in het Sonsbeekarchief (collectie Gelders Archief) laat zien hoe Van Heeckeren een nieuwe beplanting om de Ronde Weide aanlegde naar eigen ontwerp. Het pad onderaan leidt naar de Belvédère, de paden rechtsboven naar de Koude Vijver en linksboven naar de Hertenkamp. De geschreven tekst luidt:

A. bergje 3 voet hoog 5 rond van bove vlak in de midden een tulpenboom

B. vlak stuk gras sluytende van voren gelijk met den beukebomen waarop enige dennen en in de punt een rondje met bloemboompjes

C. een klomp van enige eyken of beukenbomen





Recente foto van de waterval in het park La Bagatelle in Parijs. Door de verdeling van het water over de rotsen en een zorgvuldige beplanting wordt een romantisch geheel geschapen.

Het is tijd afscheid te nemen van de gedachte dat J.D. Zocher jr. Sonsbeek mooi heeft gemaakt. De Arnhemmers kunnen Sonsbeek nog meer gaan waarderen als een park dat is ontworpen door Arnhemse burgers, die fraai gebruik wisten te maken van de natuurlijke gesteldheid.

Cor Kooi

Deze bijdrage is een samenvatting van een uitgebreid artikel in 'Bijdragen en mededelingen Gelre', dat in pdf beschikbaar is bij corkooi@planet.nl. Daarin is de verantwoording met noten en literatuurverwijzingen opgenomen.

De bron van Kuijk

Gerrit Kuijk putte niet uit een archivale bron, zijn mededeling is daarvoor te vaag. Kuijks mening berustte op een overlevering of is een voorbeeld van legendevorming. Toen Kuijk zijn artikel in 1914 schreef was J.D. Zocher jr. een beroemdheid in Nederland, een grote naam op het gebied van parkontwerp. Al in 1891 schreef Springer: "Zochers naam leeft voort, zo zeer zelfs, dat men gaandeweg tot de conclusie is gekomen, dat alle goed aangelegde oudere parken van hem moeten zijn". Ontworpen te zijn door Zocher maakte het toen nog relatief onbekende Sonsbeek belangrijker. Zo ontstond de gedachte: Sonsbeek is zo mooi, het moet wel van Zocher zijn. De wens was de vader van deze gedachte.

Conclusie

In archieven en in de literatuur is geen spoor van bewijs te vinden dat Jan David Zocher jr. op Sonsbeek heeft gewerkt. In het park zelf is evenmin een bewijs daarvan te vinden. De Grote Vijver had al in 1810 zijn huidige vorm, evenals de Koude Vijver. De Karpervijver is vorm gegeven door Van Heeckeren, die ook de Grote Waterval, de Grote Weide, de Ronde Weide en de twee nieuwe wegen naar de stad ontwierp en die de plaatsing van de portierswoningen bedacht. De gebouwen worden geen van alle met Zocher in verband gebracht, ze zijn van Arnhemse ontwerpers als A. en R.R. Viervant, J. Coers of A.A. van Falkenstein. De ontwerper van de fraaie Belvédère is onbekend, maar Zocher zou de baksteen een pleisterlaag gegeven hebben. De meeste landgoedeigenaren hebben belangrijke beplantingen laten uitvoeren, met tal van inlandse en exotische soorten. Een belangrijke bijdrage van Zocher aan de beplanting is onwaarschijnlijk.

Niet spelen met kinderen van de katholieke of de openbare school

Verre Vrienden

Vrienden van Sonsbeek die niet in Arnhem wonen. Hen laten we aan het woord in de serie Verre Vrienden, waarin vooral het verleden een rol speelt. Dit keer Els Lagendijk (52) uit het Noord-Hollandse Uithoorn. Als zevenjarige kwam ze in 1956 vanuit Ede naar Arnhem en ging daar met haar vader en moeder in de Plataanstraat op de Geitenkamp wonen. Els ging in de Dr. A. Kuiperstraat naar de Talmaschool en vervolgens naar de Tilanusmavo aan de Hommelseweg. Haar huwelijksreceptie in 1979 was in het toenmalig Sonsbeekpaviljoen.

Je zult maar een 'bosmens' zijn, zoals ze dat zelf noemt en wonen in Uithoorn, in de buurt van Vinkeveen, Nieuwkoop en Aalsmeer. Ja, water genoeg. Maar daar zit Els Lagendijk niet zo om te springen. Goed, ze kan voor bos naar het Amsterdamse Vondelpark. Maar dat is niet naast de deur. En 'het haalt het niet bij park Sonsbeek: veel te plat, net als de hele omgeving rond Uithoorn'. Nou ja, echt vreselijk vindt Els Lagendijk het ook weer niet. Als ze zin heeft om de verouderde omgeving van Sonsbeek weer eens op te zoeken, pakt ze simpel de trein.

Het is alweer ruim dertig jaar geleden dat Els van Arnhem naar Uithoorn verhuisde. Dat gebeurde direct nadat ze als twintigjarige jongedame getrouwd was met Philip. "Na de huwelijksluiting was onze receptie in het Sonsbeekpaviljoen. Ik weet nog heel goed dat de trouwfoto's (bijgaande foto uit 1979) werden gemaakt bij die prachtige struiken met rozekleurige rododendrons. Maar het had flink geregend en we stonden dus een beetje te soppen in het gras. De zoom van mijn jurk zat daardoor onder de modder. En toch maar blijven lachen naar de fotograaf!"

Spelen op straat

In haar kinderjaren werd er nog gewoon op straat gespeeld, zonder dat er gevaar was voor voorbijrazende auto's. "Stoeprandje speelden we, of we gingen shuttelen. Ook waren we te vinden op wat wij het noodwoningenveld noemden. Daar is nu de Arnhemse Allee. Of we hingen een beetje rond op straat. Tot de lampen van de straatlantaarns aan gingen." Niet alle kinderen speelden met elkaar: "Wij waren protestants. Dat betekende dat ik niet mocht spelen met kinderen die op een katholieke of openbare school zaten."

Een van haar eerste herinneringen aan Sonsbeek dateert uit 1966. Ze is dan acht jaar. Els Lagendijk was op de padvinderij bij de kabouters en had naar haar zeggen daar 'de passende naam' Lachebek gekregen. Elk jaar vierden de padvindsters op 22 februari de verjaardag van oprichter Baden Powell in Sonsbeek. Om een uur of acht stonden ze dan 's morgens nabij de Zwanenbrug en daar kregen ze bij wijze van corsage allemaal een klimopblad met een sneeuwkllokje opgespeld. Daarna was het zingen geblazen en werd de vlag gehesen.

Kabouteruniform

Ze weet het nog precies: "Je droeg een bruine jurk, kniekousen en een wollen muts omdat het ijsig koud was. Het zei me allemaal niet zoveel. Die dag mocht je in uniform naar school. Ik had daar een dubbel gevoel bij: enerzijds gegeneerd, anderzijds trots. Ik was de enige die er op de Talmaschool zo bij liep."

Maar er zijn ook herinneringen zonder bijmaakje. Het vuurwerk op de avond van Koninginnedag werd niet in de buurt van de Rijnkade, maar op de Grote Weide van Sonsbeek afgestoken. Els: "Dat was een echt spektakel. Heel mooi. De eerste keer was ik 10, 11 jaar, rond 1970. Ik ging er samen met mijn vader heen. Het vuurwerk werd pas laat afgestoken, maar wij gingen er vroeg naartoe om vooraan te kunnen staan. Nou ja, zitten. Op het houten hek langs de Sonsbeeksingel. Daar hadden we een prachtig uitzicht op de weide."

Vaas mee

Een andere grappige herinnering, maar veel later: "Mijn ouders hielden in 1990 toen ze vijftig jaar getrouwd waren ook een receptie in het Sonsbeekpaviljoen. We hebben toen per ongeluk een prachtige witte vaas met tulpen meegenomen, waarvan we dachten dat ze die van de een of ander cadeau hadden gekregen."



Sonsbeek is niet alleen verbonden met prettige herinneringen. De ouders van Els hebben allebei in ziekenhuis Rijnstate gelegen. Als ze die na een treinreis vanuit Uithoorn bezocht, ging ze vanaf het station door het park naar het hospitaal. Met haar moeder, die in een rolstoel kwam, liep ze ook door het park. Els: "Met een rolstoel door Sonsbeek wandelen is topsport. Gelooft dat maar van mij! Maar er waren gelukkig ook bezoekers die een handje hielpen." Soms is ze nog wel eens in het park te vinden. Al dan niet met (een aantal van) haar vier kinderen en evenveel kleinkinderen. "Dan gaan we natuurlijk naar de watermolen, de hertjes en de water-val waar je onderdoor kunt lopen. Het is en blijft een fantastisch park."

Rob van Otterloo

Woont u niet in Arnhem, hebt u jeugdherinneringen aan park Sonsbeek en wilt u daar iets over kwijt, neem dan contact op met de schrijver van dit artikel, tel. 026-3515556 of (het liefst) via r.vanotterloo@xs4all.nl

Rondje Sonsbeek

De ganzen grazen al, de zwanen slapen nog
alom klinkt zachtlachend gefladder
in de vijvers en de beken

Als gerafelde vitrage waait witte mist tussen
de voorjaarstakken; het is nog vroeg en koel
in het park - dit is het mooiste moment van de dag

om je runners aan te trekken en je een half uur lang
de slaap uit het lijf te rennen zodat je geest weer
voor goud kan gaan

het is dat unieke moment van opgaande zon
en kriekende dag waarvoor de nederlandse taal
zulke feestelijke woorden heeft

dageraad, ochtendgloren, morgenstond

Krakend en knerpend ren ik rond, groet een dakloze
die tandeloos grijnzend zijn eerste pilsje drinkt
en ontsnap ternauwernood aan een dolle losse hond

Grommend begint de stad te ontwaken, een lichtzinnige
zon verwarmt nu het park; hijgend en zwetend hol ik
hongerig huiswaarts, vervuld van die ene grootse gedachte:

ik ren dus ik ben

Frans van der Linden
Dichtbundel 'Randverschijnselen', Gigaboek.nl, 2012



Tuinier in de Stille Tuin voor vlinders en vogels

Minus te Bokkel had twintig jaar geleden al een volkstuin, op het kleine complex 'Zypendaal' aan de Parkweg, tegenover De Boerderij. In 1998 zou dat volkstuinencomplex moeten wijken voor de uit Sonsbeek geplaatste midgetgolfbaan. Een deel van de volkstuinders van complex 'Zypendaal' verhuisde naar braakliggende percelen op het naastgelegen volkstuinencomplex 'Parkweg'. Maar de nieuwe midgetgolfbaan werd afgeblazen en Te Bokkel kon zijn volkstuin houden. De vrijgekomen grond langs de Parkweg werd voor de helft parkeer ruimte en de andere helft zou een meditatieplek moeten worden.

Tijdens de tentoonstelling 'Sonsbeek 2001' kreeg Minus te Bokkel de landart-kunstenaar Peter Santino met zijn meditatieheuvel 'All Happy Now' als buurman. Na de Sonsbeektentoonstelling bleef deze spiraalvormige grasheuvel, op het kruispunt van twee wandelpaden, bewaard. Voor Te Bokkel werd 'All Happy Now' de redding van zijn plek. Twee jaar later dacht de gemeente erover alle volkstuinen aan de Parkweg op te heffen omdat de belangstelling voor volkstuinen in Arnhem jarenlang sterk was gedaald. Maar na protest van de volkstuinders ging ook dat niet door. Zie het artikel 'Kandidaat-volkstuinders staan in de rij' in het Bulletin van Winter 2011.

Stille tuinier

In 2004 vatten de parkbeheerders van de gemeente het idee op om op de inmiddels braakliggende gemeentegrond een beschutte vlindertuin in te richten. Minus te Bokkel nam dat idee over. Hij kreeg er grond bij en zijn voormalige volkstuin werd de kern van een beschutte, stille tuin voor vlinders, bijen en vogels, die hij inrichtte met planten en struiken die daarbij passen. Hij perkte de wandelpaden af met levende wilgentakken opdat de rust van de vlinders en de vogels buiten de smalle paden niet werd verstoord. Hij liet de fruitbomen uit zijn volkstuin - kersen, pruimen, appel - staan, net als een forse prunus en een hazelaar. Hij plantte irissen, lupinen, asters en sering. Hij plantte gulden roede en hij liet de paardenbloemen doorbloeien: beide soorten zijn rijk aan nectar en trekken vlinders, bijen en hommels aan. Brandnetels kregen wat ruimte, want daarin leggen vlinders eieren. Zijn visie is: laat groeien wat hier op deze plek langs het bos van Zypendaal van nature gedijt. Als bescherming voor de dieren en als aanvullende bron van nectar liet hij een deel van de immer woekerende bramenstruiken staan. De vlinders zijn gekomen en gebleven. De vier overwinteraars - kleine vos, dagpauwoog, citroenvlinder en gehakkelde aurelia - zijn in april al weeresignaleerd. De gehakkelde aurelia - groot afgebeeld op z'n tuinhuis - heeft hij vlak voor ons bezoek nog gezien. "Af en toe", zo vertelt Te Bokkel, "komt er een bezoeker om van de planten, de dieren en de rust genieten. Er kwam een keer iemand die mij vroeg te vertrekken. De bezoeker wilde stilte."

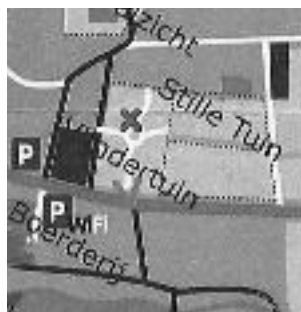
Harmonie

Als vrijwillig beheerder werkt Minus te Bokkel al acht jaar aan de inrichting van de Stille Tuin, die nu letterlijk op de kaart staat, namelijk op de nieuwe plattegrond van de parken die het Bezoekerscentrum sinds vorige zomer uitgeeft. Bij de recente natuurinventarisatie door de KNNV werden in de Stille Tuin 171 verschillende planten geteld. Het is geen onkruidvrije, aangeharkte volkstuin meer. Half april lijkt het een rommelig bosparkje, dat de tuinier marginaal in toom houdt. Als we een maand later weer komen kijken heeft de natuur voor harmonie gezorgd. De bomen hebben bladeren in vele kleuren groen, de lupines zijn paarsblauw, de paardenbloemen zijn geel.

De paadjes tussen de struiken zijn gemaaid. Een enkele bezoeker zit voor het tuinhuis. De bijen, de vlinders en de vogels vinden het prima.

Sinds drie jaar is naast de Stille Tuin de Vlindertuin in ontwikkeling, beheerd door vrijwilligers van het IVN. Zie het artikel 'Vlinders zie je als je in de tuin gaat zitten' in het Bulletin van Zomer 2011. De IVN-ers hebben weer een andere opvatting van tuinieren. Maar de vlinders vinden het prima, ze kunnen nu kiezen.

Luuk Broer



Deze prentbriefkaart uit 1915 van een Rosarium in Sonsbeek komt uit de collectie Guus Jeurissen. Hij vond in de archieven een gemeenteraadsbesluit uit 1913 waaruit blijkt dat de vereniging 'Nos jungunt rosae' (Ons verbinden de rozen) een terrein huurde voor 100 gulden per jaar en voor hetzelfde bedrag gemeentesubsidie kreeg.

Uit een oude VVV-gids blijkt dat het Rosarium precies op de plek stond van de huidige 'Stille Tuin'.



Het mooiste Groen van Toen

Dat Sonsbeek een belangrijke rol gaat spelen tijdens de Open Monumentendag mag geen verbazing wekken, als je weet dat het motto dit jaar is: Groen van Toen. Veel activiteiten zullen zich afspelen in de monumentale parken Sonsbeek en Zypendaal. Parkgidsen zullen tijdens hun wandelingen laten zien hoe de parken 'Toen' werden aangelegd in de Engelse landschapsstijl en hoe wij 'Nu' genieten van de monumentale bomen en fraaie zichtassen. Vrijwilligers van het bezoekerscentrum zullen in historische kledij rondwandelen en hun rol uitleggen aan bezoekers. Niet alleen de Belvédère maar ook de IJskelder zal open zijn (met een verrassing voor de kinderen).



Bij de Witte Watermolen die ook open is kunnen kinderen zelf pannenkoeken bakken (en opeten). In de Steile Tuin en bij het vlot vóór De Boerderij zal muziek, zang en poëzie te horen zijn. In Huis Zypendaal kunnen kinderen deelnemen aan een speurtocht en buiten kunnen ze hun hart ophalen aan allerlei activiteiten, zoals pruien en ridderhelmen maken en een workshop schilderen. Hun ouders kunnen proeven van 'Eten van Toen'. Op andere plaatsen in het park - vooral langs de beek en de vijvers - wordt geknutseld, geschilderd en gefotografeerd.

Mensen die nóg meer Groen van Toen willen zien kunnen naar Warnsborn, waar Boswachters rondleidingen geven en de Oranjerie open is. Alle Vrienden van Sonsbeek, jong en oud, worden van harte uitgenodigd op Open Monumentendag op zondag 9 september 2012 van 12 tot 5 uur.

Gerard Herbers

Creatief met wandelen

Het parkgebied van de Braamberg en de Heselberg is toegevoegd aan het beheersgebied van de gemeentelijke afdeling Bossen en Parken. Daarover kon u lezen in het vorige nummer van dit Bulletin. Voor een paar parkgidsen was het aanleiding om een nieuwe themawandeling te bedenken. Dus werd parkbeheerder Jeroen Glissenaar opgetrommeld en hij verleende spontaan zijn medewerking aan een verkenning van het vrij onbekende gebied.

Eerste themawandeling Nieuw Land. Foto: Geert van Hal.



Op de tweede zondag van april begon een groep van bijna veertig belangstellenden aan een fikse wandeling, eerst door Sonsbeek en - vanaf de Wagnerlaan - langs de smalle en steile paadjes over de Braamberg. Jeroen Glissenaar legde uit wat de kenmerken waren van het nieuwe, golvende beheersgebied: stuwwallen en stroomdalén, paardenweiden en volkstuinten, een zelfgeschapen paradijsje en zelfs een wijngaard. Natuurlijk neemt het gebouw van Pro Persona (voorheen Gelderse Roos) een dominante plaats in, maar ook het karakteristieke kerkje van de Nieuw-katholieke Gemeente vormt een opvallend element. Er is een grote variatie aan bomen en andere begroeiing, ruiger dan het aangrenzende Sonsbeek. Er zullen niet meteen grote ingrepen worden gedaan in de inrichting van het gebied en de nodige ingrepen zullen zoveel mogelijk in overleg met de huidige gebruikers worden gedaan.

Over de Apeldoornseweg

Het gebied van de Heselberg vertoont een totaal ander karakter. Er staat een schoolgebouw dat wordt omgebouwd tot appartementen en er bestaan plannen voor nóg een appartementengebouw waartegen een aantal bewoners van de Braamweg zich verzetten. Tussen de volkstuinten en weiden lopen romantische paden die worden geflankeerd door heggen en vooral het Ronde Bosje vormt een markant element in het glooiende landschap, dat steeds uitzicht biedt op het Hazengrietje. Tot slot nam de groep een kijkje in de tuin van Kweekland aan de Dalweg. Dat was een paar jaar geleden het eindpunt van de 'tuinenwandeling' die ook langs de Steile Tuin, de Vlindertuin en de volkstuinten aan de Parkweg leidde.

Nieuwe ideeën

De hoogst geïnteresseerde groep wandelaars had er twee uur voor over om de hele verkennings-wandeling mee te maken. Ze maakten de 'geboorte' mee van een nieuwe themawandeling. Zo is de groep parkgidsen van Bezoekerscentrum Sonsbeek steeds bezig nieuwe thema's te bedenken: blote-voeten-wandeling, dijken-in-het-park, paddestoelenwandeling, poëzie-in-het-park en gevaren-in-het-park zijn een paar ideeën van de laatste jaren. Naast de wekelijkse op zondag om 13.30 uur wordt elke tweede zondag in de maand een themawandeling uitgevoerd.

Ook wordt elk jaar in september de themawandeling aangepast bij het thema van Open Monumentendag. Op die manier blijft het fenomeen parkwandeling verrassend, niet alleen voor de wandelaars maar ook voor de gidsen.

Gerard Herbers (parkgids)

ANBI - wijziging fiscale aftrekbaarheid van giften

Vanaf 2012 is er een wijziging in de fiscale aftrekbaarheid van giften. De Vereniging van Vrienden van Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem is door de Belastingdienst als ANBI-erkende instelling in de categorie 'cultuur' ingedeeld. Bij donaties aan ANBI-erkende culturele instellingen mag de aftrek met 25% worden verhoogd. Als u in 2012 naast de contributie van € 13,50 (particulieren) c.q. € 50 (bedrijven) een gift van bijvoorbeeld € 25 aan onze vereniging doet, dan kunt u deze in de belastingaangifte aftrekken voor een bedrag van € 31,25.

Nieuw hek rond weide in Zypendaal

De weide in Park Zypendaal, tussen de Spiegelvijver en de kinderspeelplaats, heeft sinds kort een nieuwe afrastering: gespleten eikenhouten palen en ook het hek is van eikenhout. Zo ziet de weide er weer uit zoals bedoeld in de 'Engelse landschapsstijl'. Misschien komen er af en toe wel koeien in de weide, maar de afrastering is niet van prikkeldraad. En de eerste graffiti zijn ook al gesignaleerd.



De Raddraaiers

Jaren geleden, toen het bezoekerscentrum nog 'De Watermolen' heette, bedacht iemand voor het personeelskrantje de naam 'De Raddraaier'. Het blad verscheen vrij frequent, omdat de digitale communicatie toen nog in de kinderschoenen stond.



Het blad bestaat nog steeds en verschijnt ieder kwartaal, net als dit Bulletin. Het staat vol met nieuwtjes over het reilen en zeilen van het bezoekerscentrum. Het verschijnt meestal ter gelegenheid van de vrijwilligersborrel van ieder seizoen.

Ruim een jaar geleden kwam molenaar Ans Roefs op het idee om zangers en muzikanten onder de vrijwilligers bij elkaar te brengen voor een koor en orkest. Dat werd een gezellige, creatieve en vruchtbare onderneming. Er werd een muzikale 'coach' aangetrokken en het repertoire groeit regelmatig. Nieuwe vrijwilligers worden 'getest' op hun muzikaliteit en elke dinsdagmiddag wordt er gerepeteerd. In de week van Hemelvaart traden het koor en orkest zelfs op in Didam (zie foto).
De naam? 'De Raddraaiers' !

Gerard Herbers



De Natuurgids voor de parkbezoeker

In 2010 en 2011 heeft de KNNV-afdeling omvangrijk veldwerk verricht om grote delen van de natuur in onze drie monumentale parken te inventariseren. De resultaten zijn in tekst, figuren, foto's, literatuurlijst en tabellen vastgelegd in een degelijk wetenschappelijk rapport dat begin dit jaar verscheen. Dat KNNV-rapport, gericht op biologen en verwante professionals, werd besproken in het vorige nummer van dit Bulletin. Half mei verscheen een voor de algemene parkbezoeker bewerkte versie hiervan, getiteld 'Natuurgids voor Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem' die ik kortweg Natuurgids zal noemen.



De Natuurgids is een mooi en handzaam boekje op zakformaat van ruim 40 pagina's met 8 gespecialiseerde plattegronden en een groot aantal foto's. De redactie lag bij Michel Zwarts en Wouter Renaud, de vormgeving is van Lex Kanters en Geraldine Lodders. Uitgegeven door de KNNV en gesponsord door Vrienden van Sonsbeek.

En dan nu de inhoud. Het boekje begint met geschiedenis van de parken, ontstaan van het landschap, de watermolens en de wildgraaf. Daarna volgen acht genummerde hoofdstukjes met de als onderwerpen: bomen; bronnen & sprengen; mossen; planten in Moerasweide en Wadi; vogels; dagvlinders; vleermuizen; leven in het water. Het is dus geen complete encyclopedie, maar er is een overzichtelijke selectie gemaakt uit de typische flora en fauna van deze parken. De hoofdstukjes beginnen met een op het onderwerp toegespitste plattegrond, gevolgd door een beknopte tekst en relevante foto's.

Tenslotte: het boekje is voor € 5,- te koop in Bezoekerscentrum Sonsbeek en boekhandel Ongerijmd, Nieuwstad 38. Nuttig voor iedere parkbezoeker en een leuk cadeautje voor familie, vrienden en bekenden die u meeneemt door onze parken.

Luuk Broer

Colofon

Het Bulletin VVS is een uitgave van de Vrienden van Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem en van het Bezoekerscentrum Sonsbeek. Het Bulletin verschijnt vier keer per jaar. Het wordt gratis toegestuurd aan de leden van de Vereniging Vrienden van Sonsbeek. ISSN 1567-1054

Redactie:

Gerard Herbers
Rob van Otterloo
Luuk Broer (eindredacteur)

Vormgeving en druk:

Coers&Roest
ontwerpers bno | drukkers
Arnhem

Redactie-adres:

Bezoekerscentrum Sonsbeek,
Zypendaalseweg 24a,
6814 CL Arnhem
email: info@parksonsbeek.nl

Het Herfstnummer van Bulletin VVS verschijnt 21 september.

Vorige nummers vindt u op de website www.parksonsbeek.nl onder > Nieuws.

Reden retourzending:

Postcode:

Plaats:

Naam:

Straat:

Het correcte adres is:

6814 CL Arnhem.

Mogelijk is de adressering niet juist. Wilt u in dat geval zo vriendelijk zijn om hieronder de juiste gegevens in te vullen en het blad 'retour afzender' of deze strook in een enveloppe terug te sturen naar: Vrienden van Sonsbeek, Zypendaalseweg 24a, Port Pays-Bas

Port Betaald
Port Pays-Bas



Retour afzender/adreswijziging

VERENIGING VAN

Sonsbeek